

HOLMI

XXII. évfolyam 7. szám

2010. július

Szerkeszti: Réz Pál (főszerkesztő),
Radnóti Sándor (bírálat), Várady Szabolcs (vers), Závada Pál (széppróza),
Fodor Géza, Szalai Júlia, Voszka Éva

Szerkesztőbizottság: Bodor Ádám, Dávidházi Péter,
Göncz Árpád, Kocsis Zoltán, Lator László,
Ludassy Mária, Nádasdy Ádám, Rakovszky Zsuzsa.
Tördelőszerkesztő: Környei Anikó. A szöveget gondozta: Zsarnay Erzsébet

TARTALOM

- Darvasi László*: Peppo, a Jézus-manöken • 819
Julian Barnes: Dragonyosok (*Vallasek Júlia fordítása*) • 829
„Voltaképpen epilógus” (J. Győri László beszélgetése
Kocsis Zoltánnal a „Mózes és Áron”
bemutatója után) • 837
- Tíz éve halt meg Petri György**
Kornis Mihály: A Petri-fejezetből • 841
„Horgodra tűztél, Uram”. P. Gy. édesanyja emlékezéseiből
(Lejegyezte Kornis Mihály) • 843
Petri György: [Ha zordon kedvesem rámpillant] • 846
Titanillának a szőlőszem esélyeiről • 847
„Tanulságos és szörnyű utazás” • 848
[Edenkobeni hallucinációk] (*A kérdező*:
Farkas Péter) • 862
[Levél a kiadónak] • 870
Balla Zsófia: Pontosítás • 871
Borisz Paszternak
(*helyett... Tenigl-Takács László*): Eső • 871
- Kováts Judit*: Eltagadva, elhallgatva • 872
Sajó László: Gu’Laxypan • 880
Ébli Gábor: Migrációs művészet (Húszéves
Berlin új kortárs művészeti
intézményrendszere) • 884

Balla D. Károly: Porig alázva • 895

A burokbahalt • 895

k.kabai lóránt: munkacím: Élet-Használati-Utasítás • 896

Tamás Ferenc: „...Ugyanaz, más, ugyanaz” (Nemes Nagy Ágnes: A Föld emlékei) • 897

Radnóti Miklós versfordító-pályázat

Homéroszi himnuszok. X. Aphroditéhoz • 915

Publius Vergilius Maro: Első ekloga (*Mezősi Miklós fordításai*) • 916

FIGYELŐ

Vári György: Az esszencializmus: felejtés
(A visszaszerzés reménye. Húszéves
a *Hitel* [Antológia]. Szerkesztette
Papp Endre) • 918

Ungváry Krisztián: Morális menedék (Ortutay Gyula:
Napló 1–3.) • 928

Lengyel András: Az új Radnóti-képeskönyvről („...az égre
írj, ha minden összetört!” Radnóti
Miklós és kortársai. Emlékkiállítás.
Összeállította Varga Katalin) • 932

Laki Péter: Zenebűvészek (Szomorú Dezső:
Zene és ének hangjainál) • 934

A *Holmi* postájából
Bán Zoltán András levele • 936

Závada Pál: Békés Pál búcsúztatása (1956–2010) • 937

Megjelenik havonta. Felelős kiadó: Réz Pál. Vörösmarty Társaság
Levélcím: HOLMI c/o Réz Pál, 1137 Budapest, Jászai Mari tér 4/A
Terjeszti a Nemzeti Hírlapkereskedelmi Rt. és a regionális részvénytársaságok
Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág
Előfizethető közvetlenül a postai kézbesítőknél, az ország bármely postáján,
Budapesten a Hírlap Ügyfélszolgálati Irodákban és a Központi Hírlap Centrumnál
(Bp. VIII., Orczy tér 1. Tel.: 06 1/477-6300; postacím: Bp. 1900)
További információ: 06 80/444-444; hirlapelofizetes@posta.hu
Előfizethető még postai utalványon Závada Pál címén (1092 Budapest, Ráday u. 11–13.)
Előfizetési díj fél évre 2500, egy évre 5000 forint, külföldön 50, illetve 100 euró
Tördelte: Kardos Gábor. Nyomtatta az ADUPRINT Kft. Vezető: Tóth Béláné

A HOLMI honlapja: www.holmi.org

ISSN 0865-2864

Darvasi László

PEPPO, A JÉZUS-MANÖKEN

Soha nem marta meg kutya. Pedig a városban kószáló dögök még a dragonyosoknak is nekiugrottak. Őt az éhesen kószáló állatok messze kerülték. Apró gyermek volt, még csak gügyögött, de már többen kaptak rohamot a közelében, habot köpve, fehérbe fordult szemmel rángatóztak, és egyszer egy vak addig táncolt mellette, míg félholtan esett össze. Egy elmeháborodott a társaságában szenvedett ki, üdvözült mosoly fagyott a szomorú ábrázatára. A gyerek guggolt mellette, almákat, ágacskákat és leveleket, diót rakosgatott a halott arc mellé a porba. Az emberek nézték, és nem merték megszólítani. Hiszékeny, mindenféle ostobaságra kapható földművesek hurcolkodtak át a völgyek lapályain, leginkább persze a szomszédos Puellából, csak hogy a saját szemükkel lássák a fiú szókén göndörödő fürtjeit, csillogó, barna bőrét, tekintetének túlvilági fényét, a lényéből áradó valóságosság borzongató varázsát. Vándorok verték le a köpönyegükről a távoli vidékek porát a tér árkádjai alatt, hogy aztán érintsék az ő ruhájának szegélyét, és aztán persze nem akartak tágitani. Ölelgetni nem merték, de a közelében maradtak. Imádkoztak, kántáltak, szünet nélkül mormoltak valamit.

Évek óta tartott a hisztéria, és a fiú nőtt. A gyerek olykor segített Bernardo atyának is, a faggyúszok műhelyéből taligázta el a karvastagságú gyertyákat, tűzifát, olajat hordott, elkísérte az atyát az ostyásokhoz vagy a gazdákhöz, akik a szentelni való bort árulták. Bernardo azt tartotta, hogy a fehérbor éppúgy lehet Jézus vére, mint a vörös. Ez érdekes és veszélyes fölfogás volt, a fiú nevetett a dolgon. Sokat sepregetett vagy tollászkodott a templomban, és Bernardo atya gyakran látta, hogy megáll az oltár előtt, és hosszan bámulja a lehajtott fejű Jézust. Néha köveket, apró, csillogó tárgyakat, leveleket rakosgatott a feszület köré, és a pap azon tűnődött, hogy ez pogányság-e vagy az ördögtől való szertartás része. Vagy csak ártatlan játszadozás lenne? Nem igazán hihette, hogy így van. Hiszen a világ, amelyben élünk rendeltetett, nem azért olyan, mert felelőtlenül hagyjuk a maga törvényei szerint működni. A törvényeket természetesen tisztelnünk kell, ám némelyiket – úgy, hogy eközben sem az égi világ kényes természetét ne sértsük, sem pedig a föld sóját ne keserítsük – irányítjuk és befolyásoljuk. A tárgyakat, a dolgokat odébb kell tenni, ha rossz helyre kerülnek. Igen, a dolgoknak meg kell találni a helyét. Nem azt a helyet, amely a legszebb, a legmutatósbab vagy a legkülönösebb. Az ember dolgai arra a helyre várnak, ahol az élet lényege leginkább tölti meg őket. A lélek nem a test által öltöztetik föl, hanem a fénnel, amit hozzáengedünk. A Golgota nem véletlenül Golgota. Ilyesmi dolgokon járt az esze, miközben a miseasztal körül játszadozó fiút nézte. Bernardo sóhajtott. Nincs ártatlan játék. De bárhogyan igyekezett is az atya, nem tudta elérni, hogy a gyerek csak neki és az ő hitének szolgáljon. Egyszer azt látta, hogy a gyermek guggol a porban, és üzekedő kutyákat néz olyan közeliről, hogy akár az arcába is marhattak volna. És aztán ő is sokáig szótlannul, megbabonázva nézte a szuka seggében tolakvó, fel-alá járó rózsaszínű kutyahúst. Úgy érezte, megőrül. Peppo akkor jött hozzá, amikor kedve támadt, és aztán gyakran hosszú hetekre elmaradt. Nem használt sem a könyörgés, sem a feddés.

Puella hercege, akit különösebben nem érdekelt a kölyök körüli fölhajtás, gyakran küldött fegyvereseket a térre és a folyópartra, hogy a katonák szétkergessék a babonás

csűrhető. Ilyenkor végre Peppo is hazaérhetett, mert előfordult, hogy napokig nem aludhatott otthon. A fiút nem bántották a katonák. A herceg ugyan parancsba adta, hogy óvatosan fenyítsék meg őt is, kapjon néhány kemény, de sérüléssel nem járó ütést, ám végül nem akadt fegyverhordozó, aki kezet emelt volna rá. A fiú hazafelé baktatott, nyomában Bernardo atya szaporázott a csuháját emelgetve, s amikor megpihent néhány pillanatra, a pap hányta magára a keresztet.

Peppo az 1658-as esztendőben látta meg a napvilágot, éppen abban az évben nyelte el a hullámsír a Nagy Armadát. Ahogy nőtt, a tekintetébe a fekete árnyalata mosódott bele, s mintha éppen ez a baljós árnyalat óvta volna a kísértések megannyi lehetőségétől. Ki tudja, vagy talán ő maga volt a kísértés. Kevesebben akarták már érinteni, körbevenni, maguk mellett tudni, valami apróságra rábírní, ám a kérések jelentősége, melyek újra és újra feléje irányultak, elmélyültek, és komorabb jelleget öltöttek. Úgy nőtt, hogy néhány hónapig sántított. Aztán elmúlt ez is. A bárány nem hunyta le a szemét, ha az ujjja hegyét az íriszére helyezte. Ezen a környéken igencsak ritka szerzet volt a szőke hajú ember. Némelyek tudni vélték, mór nagyúr vére csörgedezik az ereiben, kalifák, berber harcosok leszármazottja. Élt olyan vénség a városban, aki látta a moriscókat, az öreg széltől az emlékeivel kérkedett, hogyan hurcolkodtak el a mórok a jajongó háznépükkel, bőgő és rikoltozó állataikkal. Emlékezett a nyikorgó dudaszóra, a fáklyák imbolygó fényére, amely a vonulásukat kísérte. Bernardo nem értette ezt. Vetette a keresztet, és azért imádkozott, milyen jó lenne, ha Peppo nem hallana ilyen történeteket. A mórok továbbra is úgy vonultak az álmaikban, mint ahogy városuk körül a hegyek fénylő kőtaréjai keringtek. A mórok nem hagyták el a völgyeket, velük maradtak, emlékeik árnyai suhantak a sikátorok mélyén, ők táncoltak a pagonyokban, máskülönben esős hajnalokon miért hallanák még most is a müezzin szörnyű kiáltását. Az ég alatt kéken vonultak a hegyek, mintha acélból lettek volna. A hegyek csak vonultak, reggel és este és éjszaka együtt fordult velük a csillagos ég. Peppo soha egyetlen szót sem szolt róluk.

Ahol csak kedve támadt, leheveredett, a porba ült, és tárgyakat rakosgatott átszellemlen ide és oda, leveleket, ágakat, cserepet, papírszeleteket, kövecskéket és bőrpántokat, kutyafogat, madárszárnyat. Mint aki a világ elmúlt részeiből akar újra és újra kirakni valami valaha volt fontosat. Mint aki emléket akar állítani annak az életnek, amely egykor a pompájával tündökölt, vagy talán csak élt, létezett és mozgott, most azonban csak az elhullajtott, senkinek sem kellő részeivel gyászol.

Néha egy zavart, a kötényt gyűrogető asszony arra kérte, verje agyon a halait. Dobálja a bugyogó vízbe a rákokat és a langusztákat. Egy másik azért könnyörgött, Peppo vágja el a kakasa nyakát. Megtette, semmibe sem került neki. A kakas ellenkezett, megcsipkedte, ő egyetlen mozdulattal nyesett a madár torkához. Belezett nyulat, malacot és galambfiókot, és aztán ölt bárányt is. Azt kérték tőle, álljon néhány sóhajtásnyi időre a házuk előtt, nem kell semmi különöset tennie, maradjon az épület árnyékában, a kapu árnyékos boltívében, üldögéljen a ház előtti lócán, ő megtette ezt is. Intettek neki, jól van, mehet, köszönik szépen. Nem kérdezte, ez vagy az a dolog miért volt szükséges. Nem kérdezett semmit, és ez félelmetesebb volt, mintha bármit is kérdezett volna. Néha kapott batyut is, süteményt és húst csomagoltak neki a rongyokba. Nem köszönt meg semmit. Tárgyakat kellett érintenie, előre lefirkált imákat elmormolnia. Bernardo atya hiába igyekezett meggyőzni, hogy mindez nem csak haszontalanság, de veszélyes is, mert aki ma a kakasa nyakát nyiszaltatja el vele, holnap többet kér, bűnös kívánsággal környékezi meg. Peppo mosolygott, ritkán méltatta válaszra a papot.

Jacinto, a festő volt, aki felfigyelt rá.

Persze sok művész fordult meg a városukban, és a festők mindig északról érkeztek, bő, lebegő köpönyegekben lépdeltek, és jelentőségteljes tekintettel figyeltek rájuk. A megfakult égen a nyár utolsó felhői úsztak dél felé, a hullámzó földeken éppen szüretre készülődtek. Jacinto a szakállával babrált, és nézte a völgyet, ahová olyan nehéz, szürke ködök telepedtek, hogy vándormadarak ezrei tévedtek el, a környező olívaligetekben és gyümölcsösökben gubbasztottak, összepiszkították a kápolna környékét is.

Jacinto is vakító kelmékben járt, fehér körszakállát gondosan nyírta, s minden mozdulatából a finomság magabiztossága és gögje áradt. Tudvalevő volt, és amikor csak alkalma volt rá, maga is hirdette, hogy ifjabb korában segédkezett Velázquez mellett. Többen azt is látták, hogy Jacinto föltartotta az ujját, amelynek a hegyére máris madár szállt, tolláskodott kicsit, aztán a festéket a köröm alól kicsippenve szállt tova. A művész korábban firenzei és mantovai hercegi udvarokban dolgozott, és joggal volt büszke a falfestményekre, melyek a Borgognoni-palota mennyezetét tették híressé. Volt azonban egy különös szokása. Ha izgalomba jött, tördelni kezdte az ujját, akár a gyerekek. Előzőleg a córdobai prelátus szolgálatában állt, de festett Toledo érsekének és még a jezsuiták rendjének is. E mostani megbízása szokatlan processzussal járt. Puella hercege, szokásához híven, nem egyetlen festőt tett próbára, mielőtt döntött volna. Végül azért választotta őt, mert Jacinto viselkedett a legkihívóbban, ő szabta a legmagasabb árat, arcátlanul magas fizetséget kért. A herceg halkán nevetett, bőrkesztyűs jobb kezén megmozdult a letakart fejű, kék tollú vadászsólyom. Jacinto nem mutatott különösebb örömet, amikor közölték vele az eredményt, könnyed mosoly kíséretében bólintott, majd óvatosan tördelni kezdte az ujjait. De nem kezdett el kapkodni, szolgáljával, egy félszemű, hallgatag alakkal sorra járta a piacokat és a kőfalakba vájt boltocskákat. Aztán a legsötétebb sikátorokba is bemerészkedtek, és csodamód nem esett bajuk, pedig gyakran még alkonyat után is bolyongtak az összehajló, baljós árnyékokat remegtető falak között. A sikertelenséget megunva egy nap lesétáltak a folyóhoz, ahol most is gyerekek játszottak. A híres homokágyhoz sétáltak, ahol a legenda szerint István vértanú jelent meg egy haját mosó özvegynek, a folyó homokpadjait eztán a környék aszszonyjai használták fürdéshez és mosáshoz. A festő és a szolgálja itt pillantották meg Peppót, a fiú aranylő haja mintha nekik fénylett volna. A gyermek halakat fogott. Egymás után, lassan és nyugodtan, rezzenéstelen tekintettel emelte ki a vízből a fickádozó testeket. Némelyiket visszadobta, a másikat a szájába rejtette. A választásnak olyan mély és félelmetes mámora irányította a fiú mozdulatait, hogy a festő megremegett, a szakállát tépkedte, de nem merészkedett közelebb. Az első napokban nem is szólították meg. Csak figyelték távolról, az árnyékban bort ittak. Később aztán Jacinto a fiú mellé telepedett, és tovább figyelte a szokásait, a mozdulatait, az arcát. Néhány rajzot lefirkantott róla. Peppo rendszerint a homokpadtól északra, a folyó északi folyásánál telepedett meg, kődobásnál is messzebbre a társaitól. Ha a többi suttyó zaklatta, mert a társai ki nem állhatták, csöndesen elhúzódott, és ezt úgy is lehetett érteni, hogy semmibe veszi őket. Addigra furcsamód elfelejtették. Oly hirtelen múlt el az őt körbetáncoló láz, mintha talán csak valami ének lett volna. A fiú nem mutatta, hogy örül ennek a fejleménynek, vagy bánkódik miatta. Egyedül Bernardo atya volt boldog, és néha hajlongani kezdett a piac közepén. A fiú naponta lejárt a folyóhoz, és amikor a partra ért, mintha valami rituálét tenne, belevizelt a habok közé. Peppo soha nem fordult el ilyenkor, állta a festő tekintetét. Jacinto aztán a sebesen rohanó, tajtékos vizet nézte, a túlpárt görbén hajló, vaskos törzsű fűzfái közt lovakat itatott egy vándor. Fentebb egy

kereskedő vesződött makacskodó szamarával, az állat ordított, a kereskedő káromkodott, aztán olyan csend lett, hogy attól akár megrepedhetett volna egy ablaküveg is. Vakított a nap.

Akarsz pénzt keresni?, kérdezte Jacinto, s egy keszkenőből fehér cipót bontott ki, kettétörte, a felét a fiú felé nyújtotta.

Nem, uram, mondta Peppo, magától nem akarok semmit.

Olyan gazdagok lennétek?, mosolygott tele szájjal Jacinto, tetszett neki a fiú, a sötét bőre, a kék szeme, a dacossága. Peppo a kenyérre pillantott, nem nyúlt érte.

Becsap engem, uram, és nem tudom, hogy ez mire jó.

Hiszen sok pénzt kapsz, bölintott Jacinto. A szolga mögöttük guggolt, ép szemével, megbillent fejjel figyelte a víz sodrását.

Nem hiszek magának, szólt a fiú.

Jacinto felállt, jól van, mondta, valóban gondoltam arra, hogy becsaplak.

Abból a kenyérből jó csali lenne, nyújtotta a kezét Peppo.

Ha jössz, korán gyere, mondta kurtán a festő, és a fiú mellé, a fűbe dobta a kenyeret.

A fiú valóban sok pénzt keresett. Jacinto másnap dagadt erszényt dobott Peppo anyja elé a faasztalra, a félszemű szolga akkor is a festő sarkában topogott. Az asszony rémülten bámulta a szétguruló garasokat, majd bizonytalanul bölintott. Peppo az asztalnál játszott, ügyet sem vetett rájuk.

Holnap, bölintott Jacinto, holnap, ismételte, és elment.

Korán reggel az asszony vászonzsákba dobált néhány szükséges holmit, ingecskéket, kötött pulóvert, halcsontból kifaragott kést, fésűt, olyasmiket, amikről azt gondolta, a gyerek kedves dolgai. A szolga, aki szürkület óta várakozott a ház előtt, a kezét erősen megragadva vezette el Peppót. Míg a fiú oda volt, a szolga rendszeresen vitt édességet az anyának, aki az egyik lekváros kiflin Peppo harapásnyomát vette észre.

Jól van a fiam?, kérdezte néhány nap után, a tálra pillantott, a sárga sajt darabkák között kettészelt gránátalma piroslott. A szolga vigyorogva mutogatott, hát persze, Peppo kitűnően érzi magát, és az asszony akkor rájött, az idióta nem csak félvak, de süketnéma is.

Ahogy ígérték, a fiú egy hét elteltével érkezett haza, a sápadt Bernardo atya vezette a házhoz. Egészen a házküszöbig kísérte Peppót, borús képpel pislogott be az ajtón, alaposan körbevizslatott, még szimatolt is, mint aki idegent keres, aztán keresztet vetve visszahúzta nagy, bozontos fejét. Amikor a fiú belépett a házba, az anyja sokáig nézte. Az asszony szívét félelem szorongatta, aztán annyit kérdezett:

Éhes vagy?

A gyermek nem válaszolt, leült, a konyhaasztal repedéseit kapargatta. Zavartnak látszott, idegennek. A vacsorát csak piszkálta, végül elmajszolt néhány falatot, és az anyját ez megnyugtatta, mert ha a gyerek igazán beteg volna, nem enne. Peppo továbbra sem szólt. Jóllehet fel-felnevetett, mosolygott. Köszönés nélkül tért aludni. Álmában sóhajtozott, ilyesmit azelőtt soha nem tett, többnyire csendesen szunnyadt a vackán, összegömbölyödve, akár egy macska. Az anyja éjszaka átment hozzá, a gyerek hanyatt feküdt, a keze széttárva, mint aki repül. Az asszony végigsimított a tüzelő homlokon, a lehunytt szempárból könny szivárgott. A fiú teste alatt ragacsos meleget tapintott ki, gyorsan gyertyát gyújtott. Nem akart hinni a szemének, felnyögött a döbbenettől. Peppo a saját vérében forgolódott. Felköltötte, és tetőtől talpig lemosdatta a reszkető, lázas testet, alig bírta tartani, a fiú még mindig öntudatlan volt. Elkérte a szomszéd zöldséges taligáját, és eltolta Abu doktorhoz, hosszas dörömbölés után nyílt a kapu.

Jézus voltál?, kérdezte Abu, aki mór volt, itt maradt velük, és csak ő engedhetett meg magának efféle széntségtörő kérdést.

Nem tudom, szólt Peppo, és a lábszárára pillantott, amelyen újra aláfutott egy vércsík. Többet már nem szólt, szédelgett.

Abu alacsony, hordótestű férfiú és bizonyára jó ember volt, a tenger másik partjáról származott, kígyók csúszkáltak a szobában, ahol fogadta őket. Az asztali gyertya fölött is kígyóbőr volt kifeszítve.

Csak egyetlen mérges kígyóm van, de ő a sarokban alszik, bólogatott Abu, majd magához húzta a fiút, szagolgatta és tapogatta, benyúlt a nadrágjába.

Tudod, fecsegett, mint aki az időt húzza, de közben tűket és különböző vastagságú bőrcérnákat pakolt elő, amikor a mérges kígyóm ébred, elvegyül a többi csúszómászó között. Engem már többször megmart, itt is meg itt is, mutogatta a nyakát, a mellkasát, és teli szájjal nevetett, de csak gyenge lázam lesz tőle. Olykor csak napok múltán veszem észre, hogy megmart. Járt itt Poyalóból egy szamaras, akinek fekély rohasztotta a vállá húsát, őt úgy megmarta az én drága kígyócskám, hogy csaknem elpatkolt!

Abu a vértől maszatos ülepre csapott, a gyermek már hason feküdt. Peppo lehunyta a szemét, összeszorította a száját, és Abu saját ügyességében gyönyörködve varrta a sebeket. Az anyja simogatta Peppo fejét, remegett a keze. A doktor pontosan annyit kért a gyerek gyógyításáért, mint amennyit Jacinto adott a modellségért, és ezen az arcpírító igazságtalanságon, legalábbis az anyjának ez a benyomása támadt, Peppo mintha elmosolyodott volna.

A házba szűrődött a reggeli fény, Peppo kában ült az ágya szélén. Felhúzta a nadrágja szárát, nézte a bokáján vöröslő foltot, és hirtelen elnevette magát. Még akkor is nevette, amikor az anyja térdelt előtte, hagyja abba, hagyja abba!

Megmart Abu doktor kígyója!

Megmart a kígyó!

Bernardo atya állt az ajtóban, a kezét tördelte.

Jöjj, kisleány, jöjj, bölintott bizonytalanul, vár a herceg.

Jacinto festménye előtt sokat időzött a herceg, most is elragadtatottan bámulta a képet.

Jacinto festményén a gyermek Jézus magyarázott a bölcseknek a jeruzsálemi templom furcsán csillogó kövein. Igazán kiváló munka volt. Valóságos mestermunka! A gyermek Jézus mintha lebegett volna a nagy szakállú, hajlott hátú vénségek között.

Milyen különös, töprengett a herceg, hogy ennyire komolyan vesznek egy gyermeket!

Nem a gyermeket veszik komolyan, hanem Jézust, szólt Bernardo atya.

Csak hogy ez itt egy gyermek, mutatott Jézusra a herceg.

Nem, uram, bocsáss meg, ez nem gyermek, hanem Jézus. Ez Jézus, makacskodott a pap. Jézus az első pillanatban az volt, aki. Szeretném, ha ezt megértenéd, uram. De még véletlenül sem akarok erőszakoskodni. Gondolj csak a királyok első mozdulataira. Hiszen őket is az életük első pillanatától fogva királyoknak nevelik. A különbség csak annyi, mosolygott a pap, hogy Jézust sohasem kellett nevelni.

A herceg eltűnődött, lassan, szórakozottan ingatta a fejét, hát ez furcsa, hümmögött, nagyon furcsa. Felismered magad?, kérdezte aztán a gyerektől, aki szédelgett. De a herceg nem akarta észrevenni, hogy a fiú úgy hunyorog a képre, mint aki legszívesebben megváltoztatná a gyermek Jézust körbevevő alakok elrendezését.

Felismered magad?

Nem, suttogta Peppo.

Pedig ez te vagy.

Nem, nem, suttogta Peppo, és úgy tűnt, mindjárt elájul.

A herceg nem véletlenül beszélt olyan kimerítően Peppóval, talán azért húzta az időt, hogy a fiú összefusson a palotába igyekvő Jacintóval, aki azért érkezett újra az udvarba, mégpedig egyenesen Madridból, hogy aláírásával szentesítse legújabb megbízatásának a szerződését. Jacinto ügye révbe ért. A hercegi park kápolnájának belső terét kellett újrafestenie. A kápolnát az úgynevezett Getsemáne-kertben emelték még a herceg születése előtt, és a családi krónika szerint a „Görög” is megfordult a falai között, de mert többször is tűzvész pusztította az épületet és a környéket, a falakat díszítő festmények pusztán alkalmi alkotások voltak, névtelenek művei. Munkaruhák voltak egy szép, hullámos testen. A herceg tehát joggal volt elégedetlen.

Jacinto időközben alaposan megváltozott. Egyáltalán nem volt már az a határozott, finom mozdulatokkal élő ember, már-már kétbalkezesnek hatott, meggörnyedt, és kacsázva járt, s mintha a tárgyak is gúnyolták volna, kihulltak a kezéből, eltörtek a szorításában a poharak, kipattogtak ujjai közül a gombok, a kapcsok, a rézlemezkek. Nem így az ecsetek, melyeket varázsos ügyességgel forgatott továbbra is. Az üzleti tárgyalás rövid volt, célratörő.

Milyen témát javasolsz, hercegem?, kérdezte megalázkodó mosollyal, s közben az egyik lábáról a másikra állt. Színjáték volt. Mindketten tudták, hogy úgysis a festő dönt, Jacinto fölméri a lehetőségeket, és aztán nem enged beleszólást sem a kompozíció módozataiba, sem a színvilág árnyalataiba, sem pedig abba, kinek az arcvonásai tűnnek föl majd a vásznon.

Nem is tudom, a herceg a festő ujjait nézegette.

Nos, legyen a téma, szólt végül, Jézus megkísértése.

A festő hallgatott.

Csodálkozol, Jacinto?

Nem csodálkozom, hercegem, inkább félek, és óvatosan tördelte az ujjait.

A herceg nevetett, ha félsz, takarodj! Vagy vegyél erőt magadon, és kezdj munkához!

Az efféle mondatok a körítéshez tartoztak. Jacinto tehát bölintott, majd kijelentette, néhány hónapra van szüksége, hogy minden tekintetben fölkészüljön. A festő tavasszal érkezett vissza, még hideg volt, és Jacinto már másnap megkopogtatta Peppóék házának ajtaját. S bár a fiú nem volt otthon, a festő nem zavartatta magát, kijelentette, megvárja a fiút, és máris helyet foglalt a tűzhely mellett, aztán hol a meg-megroppanó parazsakat, hol az asszonyt nézte. Peppo időközben erőre kapott, s újabban egyre tovább maradt el. Éjszaka is horgászott, pedig a halak többsége még aludt. Sokszor csak a hajnal kísérte haza, a haja vizes volt, csontig át volt ázva, remegett, de hosszú szempilláin harmat csillogott. Jacinto jól megnézte a konyhafalra szögezett harcsafejeket, az egyik dög pofájában ott maradt a horog. A fiú újabban csak a hal fejét hozta haza. Az asszony elfoglalta magát, majd ahogy beesteledett, cipót és gyümölcsöstálat helyezett a festő elé. Aztán hirtelen leülve egyenesen a szemébe pillantott. Jacinto látta, remeg a félelemtől. Ezen elcsodálkozott, tőle tartana?, hiszen nem tett egyetlen kétértelmű mozdulatot sem. Jóllehet azért az asszony nem olyan öreg, hogy ne lehetne meghágni.

Inkább engem, mondta az asszony, és nem fordította el a tekintetét.

Inkább téged?, Jacinto eltűnődött.

Igen, uram, az asszony lehajtotta a fejét, aztán felállt, és a szoknyáját simogatva megindult az alvóluk felé. Jacinto kicsit gondolkodott, aztán bólintott. Mire végeztek, a fiú a konyhában ült, nem hallották, mikor jött, nyilván végighallgatta őket. Az asztalon két pohár és egy hosszú nyakú, öblös üveg között harcsafej és néhány letépett uszony hevert, Jacinto jól megjegyezte a képet. Az asszony még nem merészelt kijönni, ám a festő nem zavartatta magát, szemérmetlen nyíltsággal, akár a vásárra kínált állatot, nézegette a fiút, akinek nagy volt a szeme, tekintetének kéksége elmélyült, és halpikkelyek csillogtak a kézfején. Peppo nyugodtan tűrte a tolakodó pillantásokat. A festő elismerően füttyentett. Olyan nagyok és görcsösek voltak a fiú lábujjai, mint egy parasztnak, aki soha nem húzhatott rendes lábbelit. Hogy megnőtt a gyerek! Jacinto bólogatva lehajolt, közelről vizslatta Peppo lábát, az ujjait tördelte, egészen lábba jött, majd pedig a pénznek, amennyit első elgondolásként szánt a munkáért, a kétszeresét kínálta. Az asszony végre kimerészkedett, még mindig égett az arca, valamit motyogott.

Peppo bólintott, rendben, a munkát elfogadja, ám Jacinto máris szólt, már most kijelentheti, sőt kötelessége figyelmeztetni a gyermeket, hogy nem lesz egyszerű a dolog, nem lesz könnyű munka, Peppo szenvedni fog, lesznek pillanatok, amikor Peppo megbánja, hogy elfogadta az ajánlatot, viszont ha túl lesz az egészen, kiszabadulhatnak a nyomorból. Az asszony csendesen sírt, tördelte a kezét.

Másnap Peppo elment Jacinto szállására, a festő kenyérral és hússal kínálta, majd narancsgerezdeket, datolyát és füget rakott elé, s megjegyezte, helyesen teszi a fiú, ha alaposan megtömi magát. Peppo bólintott, szórakozottan rakosgatta a gyümölcsöket, de nem evett belőlük. Aztán a festőnél tért nyugovóra. Amikor a fiú már aludt, Jacinto gyertyát tartott az asztal fölé, és megvizsgálta a csendéletet. Lassan jött rá a látvány titkára, újra és újra körbe kellett járnia az asztalt. Bármelyik oldalról vizsgálta a kompozíciót, ugyanazt a képet látta, ugyanazt az elrendezést. És az, aki ezt a tökéletességet létrehozta, összegömbölyödve, mint egy macska, aludt, szuszogott. Korán keltek, de a madarak már őrzöngtek. A festő kivette a város fölött fehérlő sziklákhoz, mögöttük Bernardo atya szaporázott, folyamatosan beszélt a fiúhoz, olyan volt a hangja, mint a feleslegesen elcsorgó víz, nem is hallgattak rá, talán nem is kellett. Később katonák lökdösték el a méltatlankodó papot, az egyik meg is ütötte. Bernardo atya homloka vérbe borult, térdre esett. Peppo nézett utánuk, rezzenéstelen volt az arca. Továbbhaladtak, Jacinto már sípolva lélegzett, káromlásokat és sóhajokat mormolt el a fogai között. A távolban sárgán derengtek a város tornyai, és a folyó, ahol horgászni szokott, csúfondáros kék szalaggá vált. Távolabb még Puella is látszott.

Peppo leült a sziklapadra, itt akarja?

A festő komoly volt, igen, mondta.

Jacinto a hegyeket nézte, amelyek vonultak, csak vonultak.

Peppo végül csaknem odaveszett. Éhezett és szomjazott azon a szeles, köves síkon, talán a negyedik napon egy zivatar mentette meg, a víz ostorcspásókkal érkezett. Aztán látta a város pislákoló fényeit. És embereket is látott, akik felmerészkedtek hozzá, de aztán elkerülték, joggal hihették, hogy pestises, és ide húzódott el meghalni. Bernardo atya naponta jött hozzá, és csak beszélt, siránkozott, de közel ő sem merészkedhetett, nyilván tiltották neki. Nem hozott ételt, sem italt, azt sem engedték. De hogy beszéljen hozzá, azt nem tilthatták. A fiúnak akadtak pillanatai, melyekkel nem tudott elszámolni. Amikor alélt, dögevő kutya ült a közelében, érezte lihegő pofája melegét, az édes, rothadó hús szagát. Az állat nem bántotta. Néha felvonított. Lassú csapásokkal keselyűk köröztek felette. Peppo néha felállt, énekelt, beszélt a semmihez, a felhőkhöz vagy a

távolban derengő városhoz. Nem hallatta a szavait, nem is érdekelte, mit mond. Nem keresett már értelmet. Beszélgetett a széllel, az éjszakával, a nappal tűzével, sóhajtozott velük. De őket nem érinthette. És nem is alkothatott belőlük olyasmi formákat, amelyeket elhullt madártollból, halfejből vagy vászondarabokból csinált. És soha nem volt igazán csend, a csillagok halkán izzottak az éjszakában. Lassan sebek borították be a testét, vérzések, fekélyek és szakadások támadtak a húsában, azok is csillagok voltak. Sójhajtozott a fájdalomtól, de furcsamód nyugodt maradt.

Egy nap Jacinto, miután alkonyatig ült előtte, és csak nézte, végül hozzálépett, átkarolta, és hazatámogatta. Semmit sem mondott. Annyit sem, hogy így kellett lennie, hogy hiábavaló volt, hogy felesleges volt. Útközben csatlakozott hozzájuk a pap, és olyan hangosan énekelt, hogy az útjukba kerülő fákról testes, komor madarak rebbentek bele az alkonyatba. És végig szórta rájuk a keresztet.

A kápolna festményei végett még Madridból is érkezett küldöttség. Jacinto nagyszerű munkát végzett, olyannyira, hogy néhány hónap múlva jött a hír, a királyi család udvari festőnek nevezte ki.

Peppót a pap ápolta, Bernardo beszélt hozzá, néha elvonult imádkozni, vagy verte fejét az asztal lapjába. Néha eljött Abu, aki már vak volt, de csak nevette a világtalanságát, azt bizonygatta, hogy nincs semmi baj, hiszen csak a kigyója miatt vak.

Né fecsegi, Abu, nem él már az a kigyó, dünnyögte Bernardo.

Nem él, de attól még marhat.

Igen, de csak a halottakat, vitatkozott az atya.

Peppo erre persze felnevetett. Lassan gyógyult, húzódtott egy vörös heg a homlokán, vadhús nőtt a nyakán, és a városban azt beszéltek, az ördög jelölte meg. De aztán hamar elült ez a szóbeszéd is. A fiú kedves volt, sok halat fogott, és bőven adott másoknak is. Alig emlékezett már arra, hogy valaha mi mindent akartak tőle.

Jacinto néhány hónap múlva újra a hercegi udvar vendége volt. Madrid mindig is gondosan ápolta kapcsolatait a déli vidékekkel, és Puella hercege fontos összeköttetésnek számított a tengerpart határtalan kékségében lobogó óriási vitorlák és a birodalom fekete dobogású szíve között. Jacinto újra alaposan megváltozott. Mint aki folyamatosan át- és átalakul, amikor egy következő feladatra összpontosít. Jacinto újra vékony volt és magas, a szíve fölött horpadást hordott, és ha emelte a kezét, átderengett a tenyerén a fény. Szép volt. Milyen szép volt ez az átderengő, fehér tenyér. A fiú csodálkozva bámulta a festőt, mert mintha a vértestvére ámult volna rá, most már Jacinto is halk szavú volt és szórakozott, kék szemével nyugodtan, de nem részvétlenül pillantott a világra, a haja szőkén hullámozott, és neki is oly nagyolytak és durvák voltak a végtagjai, mintha gyerekkora óta a földet robotolt volna. Szögletesé vált a válla, kemény volt a pofacsontja, erős a térde, szögletes a járása, el nem lehetett képzelni, hogy egy ilyen alkatú figura nemhogy festő, egyáltalán művész lehet. De már nem volt egyedül. Akkor már tanítványok dolgoztak vele, fürtökben kísérték a városban, folyamatosan mögötte tolazkodtak. Jacinto kijelölt egy falterületet, nagy vonalakban fölrajzolta, hogy képzelet el a képet, és a tanítványai, akiket akár szolgának is lehetett nevezni, nem is kevés ügyességgel megfestették a képet. Néha Jacinto leteremtette az egyiket vagy a másikat, amikor a fickó nem úgy dolgozott, ahogyan azt ő elvárta. Haragja néha őrtjögéssé fajult, az egyik festő alól kirúgta a létrát, s bár szegény pára olyan nagyot esett, hogy nem bírt felállni, talán csontja is törhetett, ő rugdosta tovább, léccel ütlegelte. A régi szolgálója, a süket, még mindig a nyomában lihegett.

Peppo látta a jelenetet.

Amikor Jacinto visszalépett hozzá, széttárta a karját, mint aki azt mondja, nem tehetett mást.

Te aztán tudod, hogy a formákra mennyire kell figyelni.

Peppo nem szólt, az élettelenül heverő fickóhoz lépett, kihúzta ujjai közül az ecsetet, majd a véres lécre fektette. Mellé rakott két kitört emberi fogat, egy hajcsomót és a fickó ruhájából kiszakadt ruhadarabot, valamint egy rézpénzt, ami szintén a tanítványé lehetett. Jacinto végignézte, hogyan ügyködik. Peppo sokáig matatott, nem volt igazán elégedett. Akkor lett igazán elégedett, amikor a porban rátalált egy leszakadt ezüstkeresztre, amit aztán a letört fog és a hajcsomó közé rakhatott. A tanítvány addigra magához tért, a sarokig húzta magát, ott hányt. De a süket szolga gyorsan elrugdosta onnan, a többiek pedig szótlánul folytatták a munkát.

Eleinte temetőbe és hullaházakba jártak. Ha a herceg valamelyik kazamatájában kiszervengett egy rab, Jacintót nyomban értesítették, és ő sietett Peppóval a hullához. Néha annyira szaladtak, hogy a festő fölsebezte a lábát. Peppo nem értette a sietség okát, de soha nem kérdezte. Akkor sem kérdezett, amikor gyerekek vagy állapotos asszonyok tetemét kellett néznie a mozdulatlanul álló, szórakozottan tűnődő Jacinto mellett. De megbámultak döglött kutyákat, elhullott bárányokat is. Egy nagyon vékony, esett állú halott láttán Jacinto megszólalt.

Éppen ilyen volt ő is!

Ilyen volt, mondta, amikor levették a keresztről, és aztán a sírba tették.

A fiú hallgatott, és a hallgatása mélyén mintha elszánt boldogság készülődött volna.

Miért nem kérdezel soha?, hajolt az arcához a festő.

Peppo mosolygott, nézte a halottat, aki rendkívül vékony ember volt, a bordái szinte kiszakították sárga, foltos bőrét, a haja cafatokban lógott, és az álla leesett. Nem tudni, hogy a betegség vagy a halála ette le róla úgy a húst, hogy már nem is tűnhetett valaha eleven emberi lénynek.

Néhány nap múlva egy martalóc tetemét vizsgálták meg, akit menekülés közben dőfték le a katonák. A martalóc gyilkos volt, több udvarház és kereskedő látta kárát kegyetlenségeinek. A hátán lehetett a seb, mert a csupasz mellkasán, a vállán és az arcán nem láttak sérülést. Széles arca volt, és hosszú, dús haja. Peppónak a fickó lábához kellett állnia, s úgy kellett néznie a tetemet. Jacinto bólogatott, ilyen lehetett, éppen ilyen.

Ilyen volt, amikor a sírba helyezték.

És Peppo csak hallgatott, és mosolygott. Légy mászkált a száján.

Jacinto úgy bámulta, mint aki szerelmes. Elégedetten csóválta a fejét, aztán legyintett nagy, bütykös kezével, jöjjenek közelebb a tanítványai, akik akkor is követték őket, ugyan tisztos távolban maradtak, de a nyomukban jártak. Ők is megnézték a martalóc hulláját, ahogy megnézték végül minden tetemet, asszonyok, gyerekek és állatok halálát. És mindig a nyomukban járt Bernardo is, énekelt és imádkozott, az ég felé rázta az öklét, és ha túl közel somfordált Peppóhoz, a néma szolga elrugdosta. Senki és semmi nem volt már Bernardo. Bolond volt, számkivetett. Fűveket evett, hulladékot, fák kérgei alól szedte a hernyókat és a bogarakat. Peppótól el volt tiltva. A herceg végezhetett volna vele, legalábbis eltüntethette volna valamelyik kazamatája mélyén, de mintha kedvét lelte volna a pap mulatságos kóborlásában, meghagyta a szabadságát. Talán az töltötte el nosztalgiával, hogy egykor ennek az embernek gyónt, ennek az embernek mesélte el a bűnös titkait, ettől az embertől kapta a föloldozást, és ezek a titkok Bernardo elméjének elborulása révén most már örökre titkok maradnak. Mint egy ház, melynek nyitva minden ablaka, és mégsem láthatsz be rajta. A herceg nevetett, és megkérdezte

a festőt, Bernardo tetemére nincs-e szüksége. De a festő előbb Peppo arcába pillantott, kissé elvonta a száját, majd azt mondta, nem, a pap hullája nem kell neki.

Egy nap elmentek egy kövér zsidó teteméhez, és megnézték Abu hulláját is, akit végül csak halálra mart az öregség kígyója. Aztán ácsokhoz vezetett az útjuk, akik tetőgerendákkal, belső faoszlopokkal dolgoztak. Sokáig hallgatták a kopácsolást, a festő szagolgatta a frissen vágott fákat, nézte, hogyan hatol a fa húsába a szög.

Akkor már a folyóparton, éppen ott, ahol Peppo halakat fogott, kijelölték és őrizték a területet. A herceg titkára, egy kövér izzadós alak felügyelte a munkálatokat. Földet is hordtak a partra, szabályos kis dombot emeltek, és még Peppót is elzavarták, itt egyelőre nem horgászhat. Bernardo imádkozva követte, néha rákiáltott, de nem lehetett érteni, mit mond. Aztán Jacinto megfogta a fiú karját.

Ugye tudod, eljött az idő.

Peppo bólintott.

Félsz?

Nem félek, mondta a fiú.

Szeretlek, mondta Jacinto.

Tudom.

Mindig szerettelek, mondta a festő, és megölelte Peppót.

Holnap, mondta aztán.

Igen, holnap, mondta a fiú, és megérezte a kezébe nyomott zacskó súlyát. Sok pénz lehetett, nagyon sok.

Ne sírj, mondta még a festő, és lassan elindult Puella felé, a város vastag és sötét vonal volt a kék fényben derengő palota tövében. Jacintót követték a tanítványai, és mögöttük ügetett, mint egy kutya, a néma és süket szolgál.

Aztán Peppo is hazament, és csak várt.

A pap a házuk ajtaja előtt motyogott és kaparászott, de Peppo nem engedte az anyjának, hogy ajtót nyisson. Az asszony a pénzt számolgatta, Peppo rászólt, rakja vissza a garasokat a zacskóba. Este lett, s mintha táncot járt volna a hideg. Nyikorogtak az ereszek, a szél feltámadt, aztán elült, Bernardo énekelt odakint. Peppo anyja sápadtan jött-ment, míg a fiú meg nem kérte, hogy üljön le, ne mozogjon, ne is beszéljen. Mint aki nem akar a szabadba lépni, de hallani akarja, mi történik odakint. Így virrasztottak, és az asszony néha elbóbiskolt. Olyan gyorsan lett reggel, mintha nem is kínozták volna őket az éjszaka. A néma szolgál törte rájuk az ajtót, és Peppo karját megragadva a palotáig vonszolta. Peppo arca fénylett, szinte repült a szolgál mellett, szinte részeg volt a boldogságtól, és nem törődött azzal, hogy még igekeznek, asszonyokat és gyerekeket sodornak el, kosarak borulnak utánuk, és egy gyümölcsös padot is úgy taszítanak meg, hogy az elhulló almák vad ugráندozásba kezdtek a porban.

A palota előtt kisebb tömeg tolongott, Peppót föllökdösték a lépcsősoron, a nagyterem bejáratáig tolták, végül betaszították az ajtón. Nem tudott kiáltani a döbbenettől. Valahonnan a lépcsősor felől Bernardo atya sikoltozott. Jacinto fehér kelméje csupa vér volt, a teste tele volt sebekkel, az arca feldagadt, az egyik szeméből ömlött a vér.

Nem, kiáltotta Peppo, ez nem lehet! Nem, nem, nem!

A festő mosolygott, amikor a fiút ellökték, őt pedig vonszolni kezdték kifelé. Peppót többen megtaposták a herceg kíséretéből, úgy vette észre, hogy maga a herceg is a kezére lépett, és mindig akkor taszítottak rajta, amikor éppen föltápászkodott volna. Nem tudott már közelebb kerülni Jacintóhoz. A tortúra gyors volt, alig beszéltek. Jacintót, aki némán tűrte a szörnyű fájdalmakat, sebesen és gyakorlottan szögelték föl, és csakhamar kiszenvedett. Alig falazták be a tetemet a hercegi börtön egyik kazamatájába, a

tanítványok már dolgoztak. Ahogyan az a szerződésben állt, a kijelölt kerti kápolna falára festették a megfeszített Jézust.

Amikor Peppo odament hozzájuk, úgy megütötte a szolga, hogy sokáig kábán ült a porban. De jól hallotta, hogy a tanítványok nevetgélnek. Felszabadultak voltak, derűsek. Aztán az egyikük kilépett a szabadba, és amikor meglátta őt, nevetve kötelet dobott feléje. Peppo a kötelet a derekára csavarta, aztán, mert a szolga továbbra is köpködte és lökdöste, odébbállt.

Peppo a sikátorokat járta, mögötte a motyogó Bernardo botladozott. A vasba öltözött katonák szótlanul nézték őket. Szabadon járhattak-kelhettek, a fiú a falnak dőlt, a napnak tartotta az arcát, kisebesedett ajkát nyalogatta. A piacon néha gyümölcsöt és zöldséget kaptak. Peppo végül a folyópartra botladozott. A parton még ott magasodott a kereszt, a töve véres volt, véres ruhacsomók heverték körülötte. A fiú egy megszakadt sarut is talált, nyilván Jacinto lábáról eshetett le, miközben fölszögelték. Kissé fentebb a folyón még most is mostak az asszonyok. Volt, ami volt, történt, ami történt, mosni azért kellett. Hangosak voltak, nevetgéltek. Peppo megvárta, míg elmennek, közben szemetet, tollakat, leveleket, halcsontokat szedegetett, aztán a legközelebbi pagonyban kiválasztotta a fát. Öreg, vaskos tölgy volt, egy éppen aláhajló, fiatalabb ággal. Köveket hengergetett az ág alá, aztán ült egy kicsit, megpihent. Majd a pénzes zacskót a földre borította, és miközben az érméket rendezgette, ágakat tűzött közéjük, az egyikre halott bogarat, levelet, a másik mellé fehérre dörzsölgetett halcsontokat rakott.

Bernardo atya Peppo hullájával napokig járta a várost, az ölében hozta és vitte, mint egy beteg gyermeket. Peppo anyja habot köpött, be kellett zárni, aztán már csak ketreben tartották. A herceg először nem engedte bántani a halott fiút hordozó, kántáló papot. Csak akkor verette agyon, amikor már tűrhetetlenül szaglottak mind a ketten. A kápolna főfalán elkészült a megfeszített Jézus festménye, és a herceg elégedett volt, a tanítványok igazán jó munkát végeztek. Akárki megerősíthette, hogy Jézus Peppóra hasonlított.

Julian Barnes

DRAGONYOSOK

Vallasek Júlia fordítása

Pierre Chaigne, ács, özvegyember lámpást készített. Háttal állván a fészker ajtajának, megláztotta a négy üveglapot a birkaflaggyúval megkent sínekben. Könnyedén mozdultak, jól illeszkedtek: a láng biztonságban lesz, a lámpás pedig, amikor szükséges, minden irányba szórhatja fényét. De Pierre Chaigne, ács, özvegyember három bükkfa lapot is kivágott pontosan az üveglapok méretére. Amikor ezeket behelyezik, a láng csak egyetlen irányba szórja fényét, és a négy égtáj közül három felől nézve nem látszik fény. Pierre Chaigne gondosan vágta ki a bükkfa lapokat, és miután elégedetten tudomásul vette, hogy könnyedén csúsznak a zsírozott sínen, eldugta őket a fészker egyik sarkában, egy halom ócska hulladék fa alá.